

zdravja in c. kr. okrajno poglavarstvo Poreško ga je podpisalo — brez ogleda!

Ravnokar pa je Tržaška vlada pisala naši Kranjski, da 25. in 26. avgusta so prignali iz Hrvaškega 154 ovac v Trst, in ko so jih v mesnici pred klanjem ogledavali, našli so 11 za kozami bolnih ovac. Nevarnost tedaj naši deželi tudi žuga iz Hrvaškega. Da se ta nesreča odvrne, dala je naša vlada vsem okrajnim gosposkam na Dolenskem, kjer se meje stikajo s Hrvaško, in pa okrajnemu glavarstvu v Postojni ukaz, ostro čuti nad tem, da se po hrvaški drobnici ne zatrosi zelo kužna bolezen. Naj vsi gospodarji podpirajo gosposko v tem, da se od naših mejá odvrne bolezen.

Poljska letina.

Iz Rake na Dolenskem.

Ljudje ne pomnijo tako prijetnega milotoplega vremena, kakor ga imamo to jesen. Nebo je jasno, solnčni so dnevi, zvezdate ne prehladne noči so vinski trti jako ugodne; zato se je nadjati prav izvrstno dobre kapljice, kar je bo; škoda le, da po visocih gorah bo vina malo, ker okoli sv. Petra in Pavla je močno palež in smod razsajal; po nizkih goricah in na debeli zemlji bode pa veliko veči pridelek od vplanskega. Gotovo bo vino drago, kajti že zdaj plačujejo in dajejo na mošt po 6 in 7 gold. za avstrijsko vedro. — Ozimina se je pri nas dobro obnesla. Ajda, posebno pozna, pa je zavoljo dolge suše zaostala ter je zelo majhna ostala in še le zdaj cvetè. Zato so pa tudi čebele letos zelo slabe. Meni je letos prvi roj, ki sem ga bil za 3 gold. kupil in v Sumparjev panj ogrnil, 25. avgusta pobegnil. Sploh tožijo čbelarji pri nas, da so jim pozni roji pomrli, ker zavoljo silne suše ni bilo paše. — Dragi čbelarji in bratje učitelji! blagovolite po „Novicah“ naznaniti, kako so se obnesle čebele v panjovih, ki nam jih je slavna c. kr. kmetijska družba podelila? *) — Sicer bo pri nas na Dolenskem slaba. Edini krompir se nam je dobro obnesel, posebno pa zgodnji. Reje za prešiče bo pri nas malo, repe in korenja ne bo; tudi želoda letos pri nas nič ni, ker so gosenice na hrastovino zgodaj segle ter cvetje jej požrle. V prihodnjič ga bo pa še manj, kajti kar je Kostanjeviška hosta v Krakovem med kmete razdeljena, neusmiljeno gospodari sekira po hrastovih gozdih, katerih les se kupcem za mornarstvo prodaja, kolikor le more. Tudi zelje so nam gosenice napadle, akoravno smo jih zatirali. Tudi naša mladež je letos 53.820 škodljivših metuljev pokončala; za njen trud so se jim delila jeklena peresa, pisalne knjižice, papir in črnilo. Natančni zapisnik, kateri se lahko vsakemu pokaže, koliko so jih vsaki dan pokončali, ako bi treba bilo, priča, da naša šolska mladež ni rok križem držala. **) Naj bi se povsod tako delalo!

Jernej Pirnat.

Lepo zelje in pa — zeljnati štori.

Zalilog 2. avgusta.

Od več krajev se sliši, da so gosenice letos zelje pojedle, in tudi pri nas, dasiravno smo metulje lovili in pokončavali, so oni toliko zalege na zelje naredili, da tudi nam bi ga ne bilo nič ostalo, ako bi se ne bili po nauku „Novic“ ravnali. Brž ko sem zapazil gosenčjo zalego na zelji, sem odrezal, po domače rečeno, en všel (zeljnato glavo), na katerem je bilo veliko zalege zeljnega belina in to sem otrokom v šoli pokazal, ter jim

*) Tudi kmetijska družba pričakuje poročil o darovanih panjovih.

**) Očitna hvala gré za to marljivemu gospodu učitelju!

Vred.

povedal, od kodi ta zalega, in kaj iz nje pride; poleg tega sem jim pa tudi priporočil, naj starišem domá povedó, da skrbijo za pokončanje gosenčje zalege na zelji. In kmalu sem videl, da moje besede niso bile klic vpijočega v puščavi. Ženske so zalego in tudi že gosenice prav pridno obirale in tako imamo zdaj prav lepega zelja obilo. Tisti gospodarji pa, ki niso tega storili, imajo zdaj le to, kar je gosenicam ostalo — zelnate šture.

Mih. Kalan.

Šolske stvari.

Kako so liberalci začeli soditi o novih ljudskih šolah.

Pozor!

Kdor je tako nesrečen, da je bral le liberalne časnike, temu se je morda res sanjalo, da so ljudske šole, kakoršne so v Avstriji osnovali liberalci, strašansko napredek v ljudski omiki. Dan na dan, bodi-si v časnikih, bodi-si v svojih zbirališčih, so trobili liberalci in nekteri še trobijo, da se otroci še le zdaj kaj učé v šoli, da ni več sreče od šole, v novem duhu osnovane, in da za državljana ni važnejše dolžnosti, nego podpirati brezverske šole. Kdor pa z zdravimi telesnimi in duševnimi očmi opazuje šole, ta vé, v čem napredujejo nove šole.

Ni čuda, da celó priprosti stariši z glavo in ramami zmajujejo in prav skrbno poprašujejo: kaj bo iz naših otrok, ki obiskujejo nove te šole. In tako tožijo z vso pravico. Hvala Bogú, da slovenske šole še niso tako globoko zabredle v liberaluško blato, o čemur hvala gré narodni večini našega deželnega zbora in odbora, deželnemu šolskemu svetu, veliki večini od današnjega liberalizma ne oglodanih duhovnov naših in učiteljev naših.

Nekterim liberalcem so se vendar pričele ali oči odpirati ali pa jim je nehoté in nevedoma iz ust in peresa ušla taka graja novih šol, da bi nas bil „Tagbl.“ križal, ako bi jo mi bili izrekli. Novi „Fremdenblatt“ pisaje, ne o šolah v hribih, kjer šole — kakor pravijo liberalci — še zdihujejo pod težkim jarmom duhovskim, ampak o dunajskih šolah, iz katerih so duhovne skoro popolnoma iztirali, molitev in vsa sv. razpela odpravili, govori tako-le: „Ljudske šole dunajske občine gredó rakovo pot. To se bode skoro neverjetno zdelo njemu, ki vé, s kolikimi stroški je občina ustanovila šole in koliko skrbi obrača na-nje. In vendar je res. Vprašajte le učitelje in ravnatelje dunajskih srednjih šol, gimnazij, realnih gimnazij in realk, in oni vam bodo soglasno vsi brez izjeme odgovorili tako-le: teh šol učenci strašanske napake delajo zoper (nemški) pravopis, o slovnici in stavkoslovji najboljši med njimi nimajo pravega pojma; kako bi toraj mogoče bilo latinskega jezika učiti take učence, ki ne znajo niti prav pisati, niti stavkov zlagati, še manj pa vezati jih! Najslabejše je pa z računanjem. Pri nalogah, ki jih lahko reši, kdor vé, koliko je „enkrat ena“, si ne vedó pomagati. V potrjenje tega ta-le izgled. Pri skušnji v najvišem razredu ljudske šole nek mestni odbornik učencu dá nalogo: „če poldruga klobasa veljá 6 soldov, koliko boš dal za 6 klobas? Mladi gospodek ni mogel rešiti te naloge. Učitelj reče učencu, naj to pismeno izračuni na tabli; mestni odbornik pa mu na to ustmeno dopové, kako se reši ta naloga. Kako se morejo otroci učiti matematike, ako jih ljudska šola ne naučí podlage vsega računanja! In take so skoro sploh vse dunajske mestne ljudske šole.“

„Tega žalostnega stanú ljudskih šol, ki imajo ravno

tako žalostne nasledke za srednje šole, krivi so le učitelji. Mnogi teh učiteljev, iz oči izpustivši namen in namero ljudskih šol, se vedejo, kakor da bi bili „profesorji“ ter si igrajo s fizikalnim orodjem, prirodoslovjem, zgodovino itd.; brati, pisati, računati in sploh podlag vsega učenja ne uči nobeden“.

Kakošno korist donaša učiteljska preparandija, ako učitelji, ki so se izobraževali v njej, prezirajo svoj pravi namen, t. j. učenje elementarnega nauka, ter se igrajo s predmeti srednjih šol“? —

Tako piše liberalni časnik. Nam tega pač ni bilo treba praviti; vedeli smo to že poprej. — Kaj pa porečete na to Vi, ljubljanski celi in napol liberalci vsi, vi „Tagblattovci“? In vi dva gospoda Gariboldi in Pirker e tutti quanti ljubljanskega krajnega šolskega sveta, ki glorio požete novodôbnim postavam ljudskih šol? Odgovorite „Fremdenblatt-u“!

„Lehrertag“ v Celovcu.

V Celovcu je bil prve dni t. m. 5. občni Avstrijski učiteljski zbor („Oest. Lehrertag“), kterege se je vdeležilo tudi 17 kranjskih učiteljev (med njimi 4 učiteljice). Za gotovo pa se more trditi, da večina teh vdeleževalcev ne bi bila zbora videla, ako bi bili poprej vedeli, koliko je vreden; kajti tako zborovanje more gledé na govore in resolucije le všeč biti prusakom in brezverskim liberalcem, nikoli pa učitelju, kteremu je za pravi napredek ljudskega šolstva mar in kateri se čuti Avstrijana in katoličana. Bilo je v Celovcu zbrano veliko število širokoustnih dunajskih učiteljev; ti — menda poslanci dunajskih judovskih časnikov — so se šopirili kot petelini, so drug drugzega kadili in do neba povzdigovali, svoje misli drugim silili in se tako védli, kakor da bi bili govorno pravico samo za-se v najem vzeli.

Na zboru zastavljena vprašanja so le enostransko odgovarjali ter vse slabo ali pomanjkljivo v šoli zvrčali le na duhovne in verske naprave; zatoraj, ako hoče šola se zboljšati, so kričali: „weg mit dem Pfarrer, weg!“ (s fajmoštrom ven, ven iz šole!) posebno iz krajnega šolskega sveta, češ, da on neizrekljivo zadržuje šolsko razvitje! Tudi gospóda ti možje ne trpijo nad sabo (morajo že vedeti, zakaj?) ter sklenili so, da obnašanje učiteljevo naj ne stoji pod nadzorstvom drugzega, nego občinstva. Verske vaje naj nadzorujejo le duhovniki zunaj šole, učitelj naj se za to ne meni; šola naj bo od konca do kraja brezverska — in da se vse to lože izpelje, naj se ministerstvo nauka loči od ministerstva bogočastja.

Take in enake neslane resolucije so priporočali veliki dunajski strokovnjaki (?) ter pri vsaki priliki povdarjali svoje nemško-narodno stališče. Da pa bi imel njih govor toliko več vspeha, delili so med nazoče prusoljubno „Deutsche Zeitung“, kateri na čelu se je bralo: „von den Lehrern hängt die Zukunft unseres Vaterlandes ab; — wenn sie entschlossen sind, unerbittlich das grösste aller Bildungshemmnisse — die Macht des Clerus — zu bekämpfen“ itd.

Naj še povemo, kako so bile resolucije enoglasno ali vsaj z ogromno večino sprejete, kakor časniki pišejo. Ravno tisti govorniki, kateri so osnovali prvi „Lehrertag“ na Dunaji, in tamkaj učitelje prišedše iz vseh krajev terorizirali, bili so najeti tudi tukaj v Celovcu, na priliko glasoviti Bobies, Holczabek, Gallistl bili so merodajavni faktor. Tako vredjene falange nihče ni mogel predreti, vsak njim neugodni govornik je moral odstopiti; kričali so mu v obraz: „Schluss! Schluss!“ (konec, konec!) In tako se je zgodilo, da se je vse igralo, kakor so se poprej dobro

zmenili; kajti žalostno bi bilo, ako bi bili zares vsi nazoči učitelji teh misli, kakoršnih so bili kolovodje. V Lincu so učitelji nasprotnega mnenja s protestom dvorano zapustili, tukaj v Celovcu pa opozicija ni bila vredjena. Gledé na tukajšnje skušnje smemo pač zaklicati: Emancipiret euch! — jedoch nicht vom Clerus, sondern von dieser glaubenslosen, jüdischen, terrorisierenden Wiener-Clique!

Kmalu bi bil pozabil omeniti enega sklepa, kateri mi je jako všeč bil, in ta je bil: na leto ne bo „Lehrertaga“!

Vse, kar sem doehmal omenil, pa nikakor ne veljá od samostalnih družih posvetovanj, ktere so med sabo imeli ravnatelji in učitelji c. kr. izobraževališč. Tukaj so skušeni možje, ki že v pedagogični literaturi slové, na pr. Niedergesäss iz Dunaja, Adam iz Gradca in drugi posvetovali se med sabo; pri takih zborih se človek more od teoretično in praktično izurjenih učiteljev kaj zdatnega naučiti. Nikomur tedaj ni bilo žal, da sem se mogel takega posvetovanja udeležiti.

Celovški „Lehrertag“ ima za treznega in resnoga človeka le v tem oziru vrednost, da je v svojem življenji eno reč, ktere doehmal ni dobro poznal, do dobregaiskusil, ter jo zdaj more temeljito ceniti.

Ogled po domovini.

Potovanje na Vélíki Zvon (Grossglockner).

Spisal France Kadilnik.

(Dalje.)

Zadnja vas pod podnožjem Vélíkega Zvona se imenuje Winkel in šteje malo hišic. Čez most na desni strani reke Bele (Möll) koračimo potem na levo gori v hrib mimo lepega slapa, ki ga dela potok Leiter. Na levi strani nad tako derečo in šumečo vodo po ozki in nevarni stezi, imenovani „Katzensteig“, šli smo urno in prišli smo ob pol 7. uri zvečer v planinsko kočó „Leiterochsenhütte im Leiterthal“, 7 tisoč črevljev visoko. Z navadnim pozdravom „Grüss Gott!“ (kajti tû bivajo samo trdi Nemci) stopivši v kočó, najdemo staro majarico, ki je na ognjišču ravno ogenj napravljala, starega moža s sivimi lasmi, ki je za ognjiščem tobak pil, in pa 7 let starega fantka zraven njega sedeti. Pichler jim naznani, da bomo tukaj prenočili. Starček odgovori, da bomo dobro spali, ker ravno danes je z gore mrve nanosil. Jaz vprašam starčeka, ali je kočó njegova; — ne, gospod, mi odgovori: „s war scho recht für mi, ober leider i bin nur der Holterbua“. Jaz pa si mislim: „da gibts wohl alte Halterbuben“.

Kmalu se začne mračiti. Starček gré živino domú gonit, Pichler je za kuho pripravljajl meso, Sepl pa, čvrst mlad fant, je pobegnul v drugo manjšo kočó k mladi majarici v gostje. Tudi jaz grem za njim, in najdem Seplna se ž njo prijazno pogovarjati. „Dober večer! lepa majarica — jo pozdravim — kako vam je imé? „No andl hoas-i“ — mi odgovori prijazno. Sepl pa koj zraven pristavi: Noandl nam bode dobre cmoke skuhala. Med tem se tudi Pichler približa, rekoč, da pri stari majarici mu je dolg čas. Ko je Noandl šla krave molst, je Sepl špehove kakor bombe velike cmoke v kotli večkrat pomešal, da se niso prismodili. V eni uri so bili kuhani. Potem jih dene v veliko skledo pa vode s kotla na-nje vlije. Pichler pa vzame trsko in jih na krožniku na male košččke razdeli. Vsak dobí leseno žlico, mene pa silijo, naj jaz začnem jesti. Al ker nisem vedel, kako jih navadno jedó, čakam, da uni začnó; vzame se namreč kosček v žlico, zajame iz sklede slane vode na-nje, da se lože požirajo. Radi smo pojedli vse.